

Szikora Katalin

PIERRE DE COUBERTIN, AZ ÚJKORI OLIMPIAI JÁTÉKOK MEGALAPÍTÓJA

Rövid tanulmányomban Pierre de Coubertin olyan vonatkozású szerepére és jelentőségére szeretnék kitérni, amelyet talán kevésbé ismer az olimpia iránt érdeklődő, de inkább csak az újságírói szövegekkel találkozó közvélemény. Ebben az esetben is nehéz helyzetben van a tanulmány írója, hiszen az utóbbi évtizedekben jelentősen felerősödött az olimpiai játékok iránti érdeklődés, az olimpia a föld lakóinak millióit, de mondhatjuk milliárdjait érdeklő kérdéssé vált, természetesen elsősorban a játékok révén. Ebben az évben, a nyári olimpia évében, pedig fokozottan figyeli és várja a világ sportszerető közönsége a közelgő londoni olimpia eseményeit. Megállapítható az is, hogy az olimpia-kutatás társadalmi, tudományos hátterére is nagyobb gondot fordított és fordít a Nemzetközi Olimpiai Bizottság (NOB) az utóbbi évtizedekben. Ezen belül is kiemelkedett Juan Antonio Samaranch elnökségének 21 esztendeje (1980–2001).¹

Erre az időszakra esett a mozgalom 100 éves évfordulója, 1994-ben a NOB megalapításának, illetve 1996-ban az első játékok megrendezésének centenáriumi ünnepségsorozata. Ebből az alkalomból a NOB konferenciasorozatokat szervezett és nem utolsósorban nem kis összeg ráfordításával megnyitásra került az impozáns lausanne-i olimpiai múzeum, könyvtár épülete és gazdag kiállításanyaga is. Hasonlóan erre az alkalomra megjelentetett számos új kiadvány témája volt Pierre de Coubertin életútja, tevékenysége, munkássága, az olimpiai mozgalomban betöltött szerepe valamint ismételten kiadták emlékiratait is. Mindezt több nyelven is publikálták, így valóban sokan megismerhették tevékenységét, annak több esetben nemcsak dicsőítő, hanem néhány esetben kritikai elemzése révén is.

Életútja

Pierre de Coubertin gazdag francia család legkisebb, harmadik fiaként látta meg a napvilágot 1863. január elsején. Apja elismert festő volt, a művészetnek élt, gyermekei tanulmányait nem igazán követte figyelemmel.² A fiatal Couber-

¹ Olympic Review (Official Publication of the Olympic Movement) 2010 May. Juan Antonio Samaranch (1920–2010). 3–22. (Juan Antonio Samaranch munkásságát összegző különszám)

² *Philippe Mariot: Charles de Coubertin, peintre, the Painter.* In: Pierre de Coubertin, et les arts, and the Arts, (eds. Norbert Müller, Christian Wacker), Lausanne, 2008, ISOH. 13–18.

tin számára a követendő életpálya a monarchikus szemléletű családban adott volt, jogi-diplomáciai, vagy a katonatiszti karrier. Coubertin azonban hamar kitűnt ellentétes nézeteivel, s a jezsuita Szent Ignác középiskola elvégzése után – ahol nem a szorgalmas és példás magaviseletű tanulók közé tartozott –, a jogi fakultás helyett csak a főiskolai végzettséget adó Politikai Tudományok Iskolájába iratkozott be. Ekkor már erősen kötődött a republikánus körökhöz, elsősorban Hyppolit Taine munkássága volt rá nagy hatással. Az aktív fiatal republikánusok nagy terveket szöttek Franciaország politikai, gazdasági kulturális átalakítása érdekében. Coubertint elsősorban a pedagógiai, filozófiai és a történelmi kérdések érdekelték, s ahogy az életével foglalkozók írják, rendkívül sokat olvasott önmaga képzése érdekében. A társadalmi, gazdasági modellt az ő számára is a XIX. századi Anglia jelentette, így kedvelt olvasmánya volt a korszak nagy sikerű regénye, Thomas Hughes Tom Brown iskolásnapjai és Andre Laurie A kollégiumi élet Angliában című műve. Olvasásuk közben érlelődött meg benne az elhatározás, s melynek következtében 1883-ban Angliába utazott, hogy ott ismerkedjen meg az angol iskolai sportélet számára újszerű, demokratikus önkormányzati rendszerével.

Felkereste a híres Rugby College-ot, mely struktúrája az ismert pedagógus Thomas Arnold elvei alapján szerveződött. A Rugby College rektoraként tevékenykedett ugyanis a század elején Thomas Arnold (1795–1842), akinek nevéhez fűződött az ún. „angol polgári sportpedagógia” kidolgozása. Konceptiójában az iskola, a „templom”, a sportpálya és a (bentlakásos) kollégium szoros egységet képezett, s egy „college campus” létrehozása véleménye szerint elképzelhetetlen volt valamelyik tényező elhagyása (netán „megspórolása”) esetén. Elméletében, melyet a gyakorlatban is igyekezett megvalósítani az ún. „diákönkormányzatok” létrehozása is komoly szerepet játszott. Az iskola sportéletét a felsőbb évfolyamok hallgatói szervezték, az iskolai sportklub élén a hallgatók választott képviselői álltak, sőt a sportélettel kapcsolatos munkákat – pénzügyi ellenszolgáltatás fejében, melyet beszámítottak a tandíjba – is a diákok végezték. Elképzeléseit – mely a következő évtizedekre követendő példává, modellé vált – Charles Kingsley (a westminsteri apátság kanonokja) fejlesztette tovább az „angol keresztény ifjú ideál” felvázolásával. Nézeteik szerint „... a sport a versengés, a saját ügyességére utalt ember virtuskodása társadalomépítő gyakorló terület az ifjúság számára. A felnövekvő nemzedék az itteni küzdelemben kicsinyben edződik hozzá az élet nagy arénájához. Az iskola, a templom, az internátus és a sportpálya együttes ráhatásával célratörő és következetes nemzedék alakítható ki, amely a világ minden táján képviselni tudja önmaga és hazája érdekét”.³ A Rugby College volt a szülőhelye a rögbi játék kialakulásának is. A 16 éves William Webb Ellis „finom megvetéssel az ő korában játszott football-szabályok iránt, először vette a labdát karjaiba és vele együtt futott. Így alapította meg a rugby-játék különös formáját. Az Úrnak 1823. évében” olvasható a Rugby College-ban található emléktáblán.

³ Neil Wigglesworth: *The Evolution of English Sport*. Frank Cass, London, 1996. 85–108.

Coubertin abban különbözött a többi, Angliát látogató kortársától, hogy nem lemásolni akarta az ott látottakat, hanem azokat a franciaországi viszonyokhoz kívánta igazítani. Találkozott angliai útja során William Penny Brookes Much Venloch-i orvossal is, aki egy ún. „Olympian Society” megalapítása révén már az olimpiai játékok felelevenítésének gondolatát a gyakorlatban is megvalósította.⁴

Coubertin ezután folyamatosan tájékoztatta Brookest terveiről, aki 1893-ban, 84 éves korában sok sikert kívánt annak megvalósításához. Hogy Coubertin erről visszaemlékezéseiben nem sokat ír, ez a tény többek között a napjainkban megjelent munkásságáról szóló cikkek egyik kritikai eleme. Brookes még a XIX. század első felének szülötteként a nacionalista-internacionalista eszmék között ingadozva, de az antik olimpiai eszme újraélesztésében jövőt látva, annak elsősorban nevelési eszméit szem előtt tartva tette közzé gondolatait. Coubertin már a XX. század elejének kihívásaival ötvözve fejlesztette tovább e gondolatsort, hogy talán csalódottabban tekintszen vissza művére 1937-ben, mint, ahogy ezt Brookes tette 1893-ban.

Az olimpiai mozgalom kezdeményezője

Az olimpiai játékok felújításának Coubertinhez fűződő eseményei közismertek. 1892 november 25-én a Francia Atlétikai Szövetség kongresszusán elmondott beszédében a következőket mondta „A táviratok, a vasutak, a természettudományos kísérletek, kongresszusok és a kiállítások hasznosabb szolgálatot tesznek a béke ügyének, mint a szerződések és a diplomáciai megegyezések. Az pedig szinte természetes, hogy a sportmozgalom még ezeknél is több lehetőséget rejt magában. Aki már látta, hogy harmincezer ember miként özönlik ki a labdarúgó mérkőzésekre, igazat fog nekem adni és belátja, hogy nem túlzok. Ezért engedjék meg, hogy külföldre vigyük az evezősöket, a vívókat, a futókat és egy olyan szabad forgalmat indítsunk meg, amelynek segítségével a vén Európa vérkeringésébe belevisszük a béke gondolatát. Ez bátorít fel engem, hogy az Önök segítségével – a mai idők követelményeinek megfelelően átalakítva – javasoljam az olimpiai játékok felújítását.”⁵

„A jelenlevők tapsoltak – írja később emlékiratában – helyeselték, sikert kívántak, de valójában egyikük sem értette meg a dolog lényegét” – vélte később, az 1930-as években.⁶ Lendületét azonban ez nem törte meg. 1893-ban létrehozott egy kisebb bizottságot, mely az alapító kongresszust készítette elő. 1894-ben, ahogy ez ismeretes, újabb javaslatát siker koronázta. 1894. június 23-án az

⁴ Vö: *Joachim K. Rühl*: The History and the Development of the „Morphet Olympic Games”. In: Sport and Politics”, Proceedings of the VIth ISHPES Congress, Budapest, 14–19 July, 1999. 197–204., valamint *Joachim K. Rühl*: Sporting Identity by Birth: The History of the „Morphet Olympic Games Part II.” In: Sport and the Construction of Identities”, Proceedings of the XIth CESH Congress Vienna, 17–20 September 2006. 764–775.

⁵ *Kun László*: Az aranyérmek árnyékában. Budapest, 1984, Sport. 30.

⁶ Uo.

olimpiai charta aláírása révén megalakult a Nemzetközi Olimpiai Bizottság (NOB) és elkezdődtek az első újkori olimpiai játékok athéni előkészületei.⁷

Coubertin eredetileg 1900-ban és Párizsban kívánta az első olimpiát rendezni, de barátai meggyőzték, hogy a NOB megalakulása és az első olimpia közötti hat év túl sok, a gondolat gyorsan feledésbe merülne, így beleegyezett az 1896-os athéni rendezésbe. Az alakuló kongresszuson a korszakban sok vitát kiváltó amatőrizmus témáját járták körül az előadók, ahogyan ezt Kertész István a kutatásai nyomán elemezte és közzétette a *A görög sport világa* című könyvében. Coubertint egész élete folyamán végigkísérte az amatőrizmus kérdése, bár 1931-ben megjelent memoárjában így emlékezett a kezdetekre: „Amatőrizmus, folyton az amatőrizmus ...most már őszintén bevallhatom, hogy soha nem érdekelt különösebben ez a kérdés. Én csupán ürügynek használtam fel ahhoz, hogy összehívhassam a kongresszust, amely újjáalapíthatja az olimpiai játékokat. Látna mekkora jelentőséget tulajdonítanak ennek sportvilágban, a szükséges lelkesedést mutattam.”⁸

Mint ismeretes a, NOB első magyar tagja az alakuló kongresszuson személyesen részt nem vevő Kemény Ferenc volt. Coubertin azonban még a NOB megalakítása előtt egy másik magyar személlyel is kapcsolatban állt, ahogy ezt Medovárszki János kutatásaiból tudhatjuk. Justh Zsigmond Békés megyei földbirtokos, író naplójából kiderül, hogy párizsi tartózkodása alatt többször megfordult a Coubertin család otthonában, ahol elsősorban a fiatal Coubertin angliai útjáról tett lelkes beszámolóit hatottak rá. Justh Zsigmond 1894-es korai halála vetett véget kapcsolatuknak s talán a békési földbirtokos olimpiatörténeti szerepének is.⁹

Egy másik magyar régió, Szabadka és Palics jelentős sporttörténeti személyiségének is majdnem köze lett a korai olimpiatörténethez. A párizsi amatőr kérdéssel foglalkozó kongresszusra szóló meghívó megérkezett ugyanis a Szabadkai Torna Egyletnek is. A kor sportideálja, az egyesület alapítóinak egyike, Vermes Lajos országgyűlési képviselő öccsét, Vermes Bélát próbálta rábeszélni, hogy egyesületi küldöttség révén vegyen részt a kongresszuson. Öccse azonban nemmel válaszolt, így a Vermes testvérek nem kerültek kapcsolatba a játékok megalapítójával.¹⁰ Coubertin így szoros munkakapcsolatot – a levelére pozitívan reagáló – Kemény Ferencsel épített ki.

⁷ Az év e napja 1987 óta az UNESCO döntése értelmében „az olimpia napja”:

http://jelesnapok.oszk.hu/prod/unnep/olimpiai_nap

⁸ *Kertész István: A görög sport világa.* Budapest, 2001, Nemzeti Tankönyvkiadó. 62.

⁹ *Medovárszki János: Pierre de Coubertin és Justh Zsigmond barátsága.* In: *Az olimpizmus fejlődése a civilizáció tükrében* (szerk. Győri Pál), Veszprém, 1999. 63–67.

¹⁰ *Siklóssy László: A magyar sport ezer éve.* III. kötet, Budapest, 1929, OTT. 254.

Magyarországi munkatársa: Kemény Ferenc

Kemény 1885-ben matematika–fizika szakos tanárként kezdett dolgozni előbb a nyugat-magyarországi Kőszegen, később Erdélyben, a brassói gimnáziumban. Ekkor szerezte újabb diplomáit is német, illetve francia nyelvből.¹¹

1890-ben Eger városába helyezték középiskolai tanárként. Mindennapi tevékenységét ekkortól az az örlő küzdelem kötötte le, melyet előbb iskolaigazgató-helyettesként, majd igazgatóként folytatott egy ún. állami reáliskola megalapításáért, majd annak zökkenőmentes működéséért. Eger ugyanis érseki székhelyként hagyományosan Magyarország egyik legkonzervatívabb egyházi, katolikus beállítódású iskolavárosa volt, ahol a legkisebb reformtörekvések is komoly ellenállásba ütköztek, mind az egyház, mind a városi vezetés részéről.¹²

Kemény azonban az állami támogatás védőszárnyai alatt – hiszen a kultuszminisztérium elrendelte az alreáliskola létrehozását – kitartott modern szemléletű elképzelései mellett, amelyekben a testi nevelés is megfelelő helyet kapott, tervbe vette egy iskolai tornacsarnok építtetését is. A kor igényeinek megfelelően a réalismeretek és a modern nyelvek előtérbe helyezése is szerepelt programjában. Személyét azonban számos támadás érte ezekben az években, annak ellenére is, hogy már ekkor is jelentős publicisztikai tevékenységet folytatott. Tagja volt a párizsi Union des Societes Francaises de Sports Athletiques nevű társaságnak és több magyar szervezetnek is, mind például az Országos Középiskolai Tanáregyesületnek. Számos pedagógiai cikke jelent meg ezekben az években német és magyar nyelven a pályaválasztás fontosságáról, az iskolai oktatás, az iskolai rendtartás és az iskolarendszer korszerűsítésével kapcsolatban. Tanulmányait igyekezett elsősorban külföldön, német és francia nyelvterületen megjelentetni. 1891-ben Marseille-ben személyesen is részt vett és előadást is tartott egy tudományos konferencián.

Valószínűleg Coubertin figyelmét Keményre annak francia és német nyelvű cikkei irányították, mind például a *L Education physique dan les ecoles civiles et militaires de l Autriche-Hongrois* című tanulmánya, mely a *Les Revus Athletique* 1890. szeptember 25-i számában jelent meg, illetve annak német nyelvű változata a *Reformen auf dem Gebiete der Körperlichen Erziehung in Ungarn*, melyet a *Zeitschrift für das Realschulwesen XVI. évfolyamának 7. számában* tett közzé. S miután Coubertin az újkori olimpiai mozgalom elindításához több országból is igyekezett hasonló elveket valló munkatársakat találni, így elküldte Kemény Ferenc címére is – Egerbe – azt az 1894. január 15-i körlevelet, melyben Keményt is az olimpiai mozgalom elindításában és a szervezésben való közreműködésre kérte fel. A magyar sajtó, különösen a vidéki egyáltalán nem foglalkozott az 1892. évi felvetéssel illetve annak utóéletével, így Ke-

¹¹ Szakály Sándor: Adalékok Kemény Ferenc életútjához. In: Kemény Ferenc és kora, Budapest, 2011, MSTT. 8–16.

¹² Szabó Béla: Kemény Ferenc egeri működése. In: Kemény Ferenc és kora, Budapest, 2011. MSTT. 16–24.

mény ezt csak a külföldi szakirodalom, az egyre nagyobb szerepet kapó sportszakmai folyóiratok, illetve a napi sportsajtó útján ismerhette meg. Konkrétan azonban nem foglalkozott vele, minden energiáját az egri iskolaalapítás, majd annak működtetési gondjai kötötték le. Coubertin elküldte Keménynek az Universitas Transatlantique című könyvét is, meleg hangú dedikációval, amelyet Kemény nagy érdeklődéssel olvasott, s közben számos jegyzetet is készített. Elsősorban a testnevelés és a sport pedagógiai értékeinek hangsúlyozásával, a pacifizmus, az emberi kapcsolatok egyetemlegességének kiemelésével értett egyet. 1894 januárjától azonban felgyorsult a levélváltás Kemény és Coubertin között, előbb április 4-én, majd április 12-én írt levelében Coubertin előbb az olimpiai gondolattal rokonszenvező magyar és osztrák személyek neveit kérte, utóbb a létrehozandó Nemzetközi Olimpiai Bizottságban az egyik tiszteletbeli alelnöki tisztelet ajánlotta fel Kemény számára.¹³

Kemény, tisztos közalkalmazott révén tájékoztatta – taglalva a nemzetközi kapcsolatfelvétel diplomáciai előnyeit – a Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium államtitkárát, Berzeviczy Albertet, aki tevékenysége támogatásáról biztosította. Hasonló véleményen volt Csáky Albin miniszter is, aki – Berzeviczyhez hasonlóan – úgy gondolta, hogy az ügy magyar szempontból fontos lenne ugyan, de el kellene kerülni annak hivatalos diplomáciai kinyilvánítását, mert Bécs valószínűleg – a „francia ellenességéről” ismert német álláspontot támogatná. Ekkor Ausztria–Magyarország közös külügyminisztériummal rendelkezett. Taktikusabbnak látták, ha nem egy diplomáciai szempontból súlyosabb egyéniség kerül előtérbe, hanem egy a kérdésben jól tájékozott, nyelveket beszélő, de mégiscsak egy vidéki középiskolai tanár. S amennyiben mégis diplomáciai gond lenne belőle, a kapcsolat magánjellegére lehet hivatkozni. Keménynek pedig szintén komoly presztízs nyereséget jelentett a nemzetközi elismertség, támogatás az egri, hazai elképzelései magvalósításában. Egri tartózkodása alatt mindvégig a testnevelés nevelésben betöltött szerepét hangsúlyozta, megszervezte a tanulók úszásoktatását – Eger fürdőváros jellegéről is ismert volt – télen korcsolyapályát készíttetett, a tavaszi és az őszi hónapokban játékokkal egybekötött kirándulásokat szervezett a közeli hegyekbe. Egy alkalommal ókori mintára „olympiai” játékokat is szervezett diákjai számára az ókori pentathlon számából. Kemény tehát rendelkezett ugyan a magyar kultuszminisztérium erkölcsi támogatásával, anyagi hozzájárulást azonban nem kapott, így nem utazott ki 1894 júniusában Párizsba, a NOB alakuló kongresszusára. Talán ez volt a „szerencséje”, mert, ahogy Coubertin emlékiratában említi, szándékosan jelölt több tagot a távollévők közül a megalakuló bizottságba. Kemény azonos gondolkodásában azonban biztos is lehetett.¹⁴

Coubertin a párizsi kongresszus programját és határozatait közvetlenül a kongresszus után elküldte Keménynek, aki erről részletesen be is számolt a Bu-

¹³ *Keresztényi József*: Iratok a MOB történetéhez. Budapest 1970, TTT. 49–50.

¹⁴ *Pierre de Coubertin*: Olimpiai emlékek. In: Testnevelés, V. évf. 6–7 sz. 421. (Memoires Olympiques, Lausanne, 1931)

dapesten megjelenő Magyar Pedagógia című folyóiratban. Kommentálásából kiderül, hogy maga is meglepődött a kongresszus sikerén, hogy az általa is támogatott javaslat nemcsak egy ötlet, egy utópia, hanem annak megvalósulása is elérhető közelségbe került.¹⁵

Meg is hívta Coubertint, hogy személyesen is tájékozódni tudjon a magyar olimpiai előkészületekről a Budapesten, 1894 őszén megrendezésre kerülő VIII. Nemzetközi Közegészségügyi és Demográfiai Kongresszusra, amelyről Coubertin azonban éppen athéni tárgyalásaira hivatkozva mondta le a részvételt. Kemény csak 1896-ban, az athéni olimpia napjaiban találkozott személyesen Pierre de Coubertinnel, akivel ezután 1907-es lemondásáig valóban szoros munkakapcsolatban állt.

Az olimpiai mozgalom élén

Coubertin az athéni olimpia után vette át a NOB elnöki pozícióját a görög származású Demetriosz Vikelasztól. Az olimpiai mozgalmat érintő elképzeléseiben a 4 évenként megrendezésre kerülő játékok mellett nagy szerepet szánt az olimpizmus elméleti kérdései tudományos kutatásának. A pedagógiai, pszichológiai, gazdasági, orvosi, művészeti, történeti vonatkozású javaslatok felvetésére, annak megvitatására olimpiai kongresszusok folyamatos összehívását szorgalmazta. Az athéni olimpiát követő évben saját szavai szerint az „eszme megerősítése” céljából a normandiai Le Havre-ban rendezték a 2. olimpiai kongresszust, ahol a sport pedagógiai és egészségügyi vonatkozásairól tanácskoztak. Kemény Ferenc is részt vett a kongresszuson, az iskolai testnevelés és a testnevelő tanár szerepének fontosságát emelve ki előadásában. A német NOB tag, Willibald Gebhardt a kongresszus helyszínének Berlint javasolta, Coubertin azonban gyermekora helyszínének közelségét, a francia környezetet alkalmasabbnak találta, úgymond az „olimpiai eszme megszilárdításához”. Javaslatára a következő években gyakorta hívtak össze kongresszusokat az elméleti kérdések megvitatására. 1905-ben Brüsszelben a mindennapos iskolai testnevelés bevezetését javasolták. 1906-ban Párizsban Coubertin régi álma vált valóra, a művészeti versenyek bevezetésének elhatározásával, melynek első versenyekre 1912-ben Stockholmban került sor.

Közismert tény az is, hogy Coubertin is a győztesek közé tartozott az álnéven beadott „Óda a sporthoz” című versét érdemesítette a zsűri az olimpiai aranyéremre.¹⁶

Ennek a kongresszusnak sajátos színezetet adott az ún. köztes olimpia megrendezése, közvetlenül a kongresszust követően Athénban, a játékok 10 évfordulója kapcsán, melynek megtartását Coubertin igazából nem helyeselte. (Meg kell jegyezni, hogy ezen a nem hivatalos olimpián magyar aranyérmek is születtek,

¹⁵ *Kozák Péter*: Dr. Kemény Ferenc és a magyar olimpiai mozgalom kezdetei. In: *Olimpiatörténeti tanulmányok*, (szerk. Som F.–Szakály S.), Budapest, 1989, Eötvös-füzetek. 71.

¹⁶ http://www.olympic.org/Assets/OSC%20Section/pdf/LRes_22E.pdf

többek között az aranyérmét nyert a magyar úszóváltó tagjaként Hajós Henrik, az első úszó olimpiai bajnok, Hajós Alfréd testvére.) Kemény Ferenc ezen a „köztes” olimpián csapatvezetőként – sem magánemberként – már nem vett részt, fokozatosan elszigetelődött a magyar sportéletben. Ennek következtében 1907-ben lemondott NOB tagságáról, melyet Coubertin sajnálattal vett tudomásul. A magyar sportéletben a „tornairányzat” hívei, a Nemzeti Torna Egylet (NTE) szimpatizánsai háttérbe szorultak, a vezetést az „atléták”, a Magyar Athletikai Club (MAC) képviselői vették át.¹⁷

Az 1911-ben, Budapesten megtartott NOB ülésen Coubertin először járt Magyarországon, s ahogy ez Kemény Ferenc és a közte továbbra is folyó levelezésből kiderült nagy hatással volt rá a magyar főváros. Támogatta a város 1920-as olimpia rendezési szándékát is.¹⁸

Az 1913-as lausanne-i kongresszuson Coubertin pszichológiai és orvosi témákat vetett fel, melynek mottója a „sport határai” címet viselte. 1914-ben, közvetlenül a sarajevói merényletet megelőzően a párizsi kongresszuson javaslatára került elfogadásra az olimpia zászló, mint a mozgalom egyik szimbóluma. A párizsi La Fayette áruházban már 1915-ben elkészítették, azonban hivatalosan az első világháború kitörése miatt csak az 1920-as antwerpeni olimpián húzták fel a stadion árbozára. Ez komoly keserűséget váltott ki a magyar fővárosban, hiszen nemhogy az olimpiarendezési lehetőség esett kútba, de a magyar csapat, ahogy ez ismeretes, a háború veszteseként részt sem vehetett a játékokon. 1915-ben a háborús évek hatására Coubertin kezdeményezte a NOB székhelyének Párizsból Lausanne-ba való áthelyezését. Francia-Svájc mindig is nagy hatással volt rá, s ahogy emlékirataiban ezt is megfogalmazta, az ókori Olümpia helyszínét idézte fel benne a Genfi-tó környéke. Gondolataiban egy lausanne-i olimpiai centrum is körvonalazódott, sőt már az építészeti terveket is elkészíttette. Hazafias érzelmekre hallgatva 1915-ben 52 éves korában önkéntesen bevonult a francia hadseregbe, s ideiglenesen átadta elnöki helyét barátjának, Godefroy de Blonay bárónak, a svájci NOB tagnak. Visszatérése a NOB elnöki székébe 1919-ben talán már szándéka ellenére volt, ekkor már gondolkozott visszavonulásán, melyet megerősítettek benne az 1920-as olimpia politikai diszkriminatív intézkedései. Szeretett volna azonban még egy sikeres párizsi olimpián részt venni (hiszen az 1900-as olimpia szervezése sok kívánni valót hagyott maga után), ezért úgy döntött, hogy csak 1924 után adja át helyét. A második párizsi olimpia (1924) már sikeresebbnek bizonyult, az első világháború nehézségeit és az utána következő évek politikai viharait átvészelte a játékok rendszere.¹⁹

¹⁷ *Szabó Lajos*: A torna-atlétika háború nagy vesztese. In: Kemény Ferenc és kora, Budapest, 2011, MSTT. 40–54.

¹⁸ *Keresztényi József*: Iratok a MOB történetéhez. Budapest, 1970, TTT. 225–26.

¹⁹ http://www.olympic.org/Assets/OSC%20Section/pdf/LRes_16E.pdf

Visszavonulása

Coubertin 1925-ben a prágai kongresszuson búcsúzott el munkatársaitól – egészségi okokra hivatkozva –, s adta át helyét az általa javasolt utódnak, a belga Henry de Baillet-Latournak. Visszaemlékezéseiben úgy fogalmazta meg, hogy „az olimpiai mozgalom már nem az általa elindított utat járja, de nem kívánt az új idők kihívásai (ilyen volt pl. a női sport kérdése) ellen tenni.” Visszavonulása után elsősorban elméleti – ezen belül is pedagógiai – kérdésekkel kívánt foglalkozni. Ezt bizonyítja Kemény Ferenchez írt 1929-es levele, melyben örömmel ír arról, hogy a Sportpedagógia című könyve magyar nyelven is kiadásra kerül. 1930-ban előszót is írt a magyar kiadáshoz, melyben nagyon szívélyes hangon szólította meg magyar barátait. Az 1930-as berlini NOB kongresszuson a NOB tagsága hivatalosan is – egy levél útján – megköszönte Coubertin tevékenységét, amelyet a német sporttörténész, az 1936-os berlini olimpiai szervező bizottságának titkára, Carl Diem javaslatára egy birodalmi kitüntetés is követett. Carl Diem volt az első, aki Coubertin műveit halála után gyűjteményes formában kiadta, s először méltatta a történész szemével Coubertin újkori olimpiai mozgalombéli munkásságát.²⁰

Coubertin 1937. szeptember 2-án hunyt el Genfben, sírja Lausanne-ban található, szívét pedig kívánsága szerint egy márványoszlop őrzi az olümpiai játékok színhelye közelében, Olümpiában, a Nemzetközi Olimpiai Akadémia parkjában.

Összegzés

Befejezésül Pierre de Coubertin jelentőségét úgy foglalhatnánk össze, hogy tevékenységében egy olyan sajátos kompromisszumokra, toleranciára törekvő sportpolitikai irányvonalat láthatunk – ezt tükrözte az általa kialakított NOB struktúra is – , amely kritikus történelmi pillanatokban lehetővé tette az olimpiai mozgalomra nehezedő politikai, gazdasági, hatalmi kihívások közötti manőverezést, a NOB függetlenségének máig tartó megóvását, a testkultúra, a sport távlati érdekeinek képviselését.

²⁰ *Pierre de Coubertin, Carl Diem: Olympische Erinnerungen.* 1959, Wilhelm Limpert Verlag. 222.